

למה הם מתלוננים

Category: בשלח, שמות

בני ישראל זוכים לניסים מופלאים, ובכל זאת מפקפקים, פעם אחר פעם, בהגנה האלוהית עליהם. ההסבר לאופי ה'קוטר' טמון בעובדה שעם ישראל, שגדל בתרבות המצרית בה האדם יצר את אלוהיו, לא הכיר אלוהים שעושה ניסים ונותן שפע לברואיו.

חוסר אמון ליחס VIP

לפעמים אנו נתקלים בסערה רבתי בעולם בשעה שדתות שונות מבקשות להגן על אלוהיהם ועל דתם ובשל כך מצדיקות 'מלחמת קודש'. לאורך ההיסטוריה התרחשו מלחמות ופרעות מאת המוסלמים והנוצרים כתגובה ל'ביזוי' הדת שלהם.

הנוצרים שרפו את התלמוד בגלל שנמצאו שם, לטענתם, ביטויים מעליבים נגד הנצרות, ומסעות הצלב התחילו מתוך הצורך של הנוצרים להגן על אלוהיהם ולשמור על הדת שלהם.

הנהגה כזו אנו מוצאים הרבה לפני כן, בזמן שבני ישראל היו במצרים. פרעה הציע למשה רבינו "לכו זבחו לאלוהיכם בארץ", 'בשביל מה לכם ללכת למדבר, עשו זאת פה'. "ויאמר משה לא נכון לעשות כן כי תועבת מצרים נזבח לה' אלוהינו הן נזבח את תועבת מצרים לעיניהם ולא יסקלוננו" ואומר רש"י: "שהרי יראתם אנו זובחים". נמצאנו למדים שכבר במצרים קינאו המצריים לאלילים, הגנו עליו ושמרו שחלילה לא יחללו אותו ולא יזלזלו בו.

בפרשת השבוע אנו מוצאים ארבעה פעמים שבני ישראל התלוננו כלפי משה רבינו ובעצם כלפי הקב"ה. בתחילת הפרשה מסופר שבני ישראל יצאו ממצרים ובתוך שבעה ימים עמדו על-יד הים, המים לפניהם והמצריים מאחוריהם, וחיות רעות באות מהמדבר. ישראל התחילו לטעון לפני משה מה עליהם לעשות, והמדרש מספר שהם רצו לצאת במלחמה עם המצריים.

נשאלת השאלה, מדוע שבני-ישראל לא יסמכו על הקב"ה לאחר שראו את עשרת המכות שהביא על מצרים, הלא בוודאי יוכל להושיעם גם על יד הים. אולם, בני ישראל סברו שהקב"ה עשה ניסים רק כשהם היו במצרים, אבל הוא לא התחייב לעשות ניסים גם מחוץ למצרים, ואולי להיפך, הקב"ה מצפה מהם שהם גם יתחילו לעשות משהו בעצמם.

ובאמת כך זה על פי הלכה, כשאויב בא להתקיף חובה לצאת ולהילחם בו, ולפיכך הם רצו לצאת למלחמה במצרים. אולם משה אמר להם בשם הקב"ה "התייצבו וראו את ישועת ה' אשר יעשה לכם היום.. ה' ילחם לכם ואתם תחישון", הקב"ה ילחם עבורכם ויגן עליכם גם כאן, ולא רק במצרים. ואכן גם המצריים באו לידי אותה מסקנה "ויאמר מצרים אנוסה מפני ישראל כי ה' נלחם להם במצרים", כולם אכן ראו שהקב"ה הוא זה שמגן עליהם ולא הם צריכים להגן עליו.

כשמשיכים לקרוא בפרשתנו, שוב רואים את אותה הבעיה: בנ"י חששו ורטנו ועוד לא הפנימו את הרעיון שהקב"ה מגן על ישראל ומספק להם את צרכיהם בכל יום ובכל שעה.

"ויבואו מרתה ולא יכלו לשתות מים ממרה כי מרים הם וילונו העם על משה לאמר מה נשתה". לכאורה, מהי התלונה הלוא הקב"ה עשה כאלו ניסים ונפלאות ומדוע אפוא עליהם לדאוג? אולם טענתם הייתה, נכון שהקב"ה הציל אותנו מפני המצריים, אבל זה עדיין לא אומר שאין לנו צרכים לדאוג בעצמנו לאוכל, הקב"ה לא הבטיח לנו בשום מקום שהוא יביא לנו מים.

כאן זו לא הייתה בעיה מול שונאים ואויבים שאיימו על ישראל אלא בעיה אובייקטיבית, פשוט אין מים. ולכן הם שוב הביעו את דאגתם שאולי את זה "אלוקי העברים" לא יספק להם. הקב"ה עשה להם נס שהמים נמתקו ואז הם הפנימו שהקב"ה לוקח אחריות גם על זה.

אולם מיד, בט"ו באייר, אנו מוצאים את בני ישראל דואגים שוב, מה יהיה עם אוכל. לקחת מים ממרה ולהפוך אותם למתוקים זה אכן נס, אבל זהו שינוי דבר קיים, מה שנקרא "יש מיש", אבל זה לא אומר שהקב"ה ישיג לנו אוכל באופן של 'יש מאין', שיברא משהו מכלום, ולכן הם שוב התלוננו מה יהיה?

אז הקב"ה הוריד להם מן מן מהשמיים, ושוב הם נכחו לדעת עד כמה הקב"ה מגן עליהם ומכין להם את כל צרכיהם.

אבל לא לוקח הרבה זמן והם שוב מתלוננים? הם מגיעים לרפידים ושם אין להם מים בכלל. במרה היו מים מרים, אבל ברפידים אין כלום! ושוב הם דואגים, מי אמר שיש בכוחו של הקב"ה להשיג מים באמצע המדבר, אולי עלינו לעשות משהו בנושא, ושוב הקב"ה סיפק להם מים.

מה קורה כאן? מדוע עם ישראל לא מפסיק לדאוג ולחשוש? מה המקור של כל אותן טענות כלפי משה רבינו והקב"ה? הלא הם ראו כל כך הרבה ניסים ונפלאות, ואם-כן מדוע הם לא מפסיקים לדאוג?!

מי זקוק למי

הביאור בזה הוא: עם ישראל גדל בתוך התרבות המצרית במשך שנים רבות. במצרים האנשים דאגו לאליל שלהם, לאלוהים שלהם. הם האכילו אותו, השקו אותו ושמרו עליו. המושג הזה שאלוקים שומר עליהם ומספק להם את כל צרכיהם? היה דבר זר ומנוכר שלא התקבל בשכלם. ולכן, למרות שבני-ישראל שראו ניסים גלויים חזרו תמיד לסורם והיו מלאי דאגות וחששות כל אימת שנתקלו בבעיה כזו או אחרת.

המושג הזה שיש אלוקים בלתי נראה ובלתי נשמע שאין אפשרות למשו בו בידיים, ואותה מציאות אלוקית שומרת ומגינה עליהם? לא היה מוכר להם כלל וכלל. עד עכשיו הם היו רגילים, במשך מאות שנים, לגדול במדינה בה האנשים שומרים על אלוקיהם. הם לא היו מסוגלים להתרגל

למושג הזה שיש אלוקים והוא שומר עליהם.

מדוע באמת זה כך שבכל הדתות האחרות הם שומרים על אליליהם ואלוהיהם, ואצלינו, בדת היהודית, ההיפך הוא הנכון, אלוקים הוא השומר ומגן עלינו?

התשובה נעוצה ב"מי ברא את מי"; כשאדם בורא את האלוקים שלו הוא צריך לשמור ולהגן עליו. כי בעצם הוא לא קיים וכל מציאותו נובעת מהאדם שברא אותו ולכן הוא כל הזמן צריך 'לטפח' אותו ולהוכיח את קיומו. כל מציאותו של האלוקים הזה הוא כי אנשים מאמינים בו ומאותה סיבה הם מנסים לשכנע בכוח כמה שיותר אנשים להאמין בו, כי ככל שיותר אנשים מאמינים בו [?] זוהי הוכחה גדולה יותר שהוא קיים, וכאשר האמונה בו מתמעטת [?] מתעוררת שאלה על כל מציאותו.

חדש: אלוקים שלא משתנה

אולם הקב"ה הוא היה הווה ויהיה והוא זה שברא אותנו. גם אם אף אחד לא יאמין בו הוא ימשיך להיות קיים. ומאותה סיבה לא מחפשים ביהדות גרים, כי זה לא יוסיף במציאותו של אלוקים, ריבוי מאמינים לא יהפכו אותו לאלוקים חזק וגדול יותר. אם עוד מאה אלף אנשים יאמינו בו הוא יהיה אותו אלוקים כמו בלעדי אמונתם.

זה כמו אדם שהוא חכם בעצם. אדם כזה אינו צריך שאנשים ישבחו אותו שהוא חכם; מה-שאיין-כן אדם שהוא חצי חכם וחצי טיפש הלא יש לו צורך עצום לשמוע מחמאות ולקבל חיזוק כמה הוא חכם ונבון וכו'. כי מצד עצמו הוא כלומניק ומציאותו נובעת מתשבחותיהם וקילוסיהם של אחרים. מה-שאיין-כן החכם האמיתי הינו חכם בעצם, גם אם כל העולם יקום כלפיו ויאמר שהוא שוטה גמור.

זאת אומרת, בכל הדתות האחרות האדם הוא העיקר והוא זה שמייצר את האלוקים שלו בצלמו ובתבניתו; מה-שאיין-כן אצל עם ישראל אנו יודעים שדבר ראשון זוהי מציאותו של הבורא, הקב"ה, והוא זה שברא את האדם בצלמו "בצלם אלוקים ברא את האדם".

לכן בדתות אחרות הדת משתנה לפי צורך האדם, כי האדם עומד במרכז והוא העיקר. מה-שאיין-כן ביהדות הבורא קיים לעד, והאדם הוא זה שצריך להתאים את עצמו לרצונותיו של הקב"ה.